

Дева Мария в живота и посланието на св. Тереза от Лизьо

Ще разберем по-добре посланието и учението на Малката св. Тереза, ако опознаем средата, от която е произлязла. Това засяга и учението на Тереза за Мария. Тереза е родена 19 години след като папа Пий IX провъзгласява догмата за непорочното зачатие на Мария и 15 години след явяванията в Лурд. Разбира се, това се отразява и на набожността на народа във Франция по това време: проповедници и духовни писатели подчертават непостижимото възвисяване на Мария поради привилегията на непорочното ѝ зачатие, на което те наблягат особено силно в своите проповеди и произведения, а понякога и преувеличават, което, както ще видим след малко, изобщо не може да впечатли Тереза. В семейството ѝ централно място заема Мария. Това се вижда и откън. Една сравнително голяма статуя на Непорочната Дева, която баща ѝ получава от своя позната, когато е още младеж, е била смятана за най-голямата светиня в семейството. Всичките девет деца на семейство Мартен са родени пред тази статуя. Майката на Тереза също умира пред нея.

На 28 август 1877 г., след като според свидетелството на Тереза тя получава значителни благодати пред тази статуя, под нейното покровителство Тереза е чудотворно излекувана от тежка болест и оттогава статуята е почитана под името „Богородица на усмивката“; под нейна закрила Тереза ще прекара последните дни от живота си и свято ще почине.

В такава семейна атмосфера Тереза развива близки и дори, така да се каже, семейни отношения с Исус и Мария. Чувствайки се обект на майчинската любов на Мария, Тереза ѝ отговаря със синовна обич.

Защо те обичам, Марийо?

Непосредствено преди смъртта си през май 1897 г. Тереза разкрива какво място заема Мария в живота ѝ, като написва дълго поетично есе, озаглавено *Защо те обичам, Марийо* (Р 54). Това е последното ѝ стихотворение, може да се каже „богородичното ѝ завещание“, съставено по молба на с. Мария на Пресвялото Сърце, родната ѝ сестра Мария, за която няколко месеца преди това (септември 1896 г.) тя е написала своя шедьовър, втория си автобиографичен ръкопис (Ms B).

Между тези два текста има дълбока връзка. Става дума за молитви, отправени съответно към Исус (Ms B) и Мария (Р 54). Те са оживявани от един и същ вълнуващ рефрен: „Обичам те“. Това деяние на любов, което Тереза е искала да подновява „с всеки удар на сърцето си“, е последната ѝ дума, изречена с последния ѝ дъх. Тереза умира, казвайки на Исус: „Боже мой, аз Те обичам“.

Това основоположно „Исусе, обичам Те“, което осветлява всички текстове на Тереза, не е сантиментален израз, а деяние на истинска любов, чрез което Светият Дух я въвежда във вътрешния живот на Светата Троица. Тя пише следното: „Ах! Ти знаеш, Божествени Исусе, обичам Те, / Духът на Любовта със Своя огън ме разпалва; / обичайки Те, Отца към себе си привличам [...]“ (Р 17).

Неотделимо от това: „Исусе, обичам Те“ е деянието на любов, отправено към Мария: „Обичам те, Марийо“. Това е великият припев на богородичната поема на Тереза; вече споменат в заглавието, той се повтаря неспирно в останалите строфи и се изяснява във втория рефрен: „Аз съм твое дете“. По този начин стихотворението е

богородично допълнение към автобиографичните ръкописи и въз основа на тях човек може да се опита да намери мястото на Мария в живота на Тереза и в духовните ѝ учителни послания.

Актуалност на богородичното учение на Малката св. Тереза

Става дума за истинско и значимо богородично учение, което е напълно съзвучно с изявленията на Втория ватикански събор (*Lumen Gentium*, VIII) и на папа Павел VI (*Marialis cultus*) и Йоан Павел II (*Redemptoris Mater*). Дълбоко вкоренени в богородичната духовност на Кармила, учителните послания на Тереза са в съгласие и с ученията на други светци, особено на св. Франциск, св. Клара и св. Луи Мария Гриньон дьо Монфор. Исус винаги е в центъра, а Мария е свързана с Него като Негова Майка. Това е най-значимото титулуване на Мария: „Тя е повече Майка, отколкото Царица“, казва Малката св. Тереза (*Carnet jaune*, 21.8.3). Това учение е основано на Евангелието и подчертава умалеността, бедността и простосърдечията на Мария; най-вече това учение е насочено към светостта, то е майчината мисия на Мария да доведе всички деца „на върха на планината на любовта“.

Основните привилегии на Мария в Евангелието – умалеността и бедността като средоточие на най-голямата любов

По времето, когато е живяла Тереза, проповедниците са преувеличавали величието на Мария, което само я е отдалечавало от хората, правейки я недостъпна. Затова Малката Тереза каза на сестра си Агнеса: „Нека свещениците ни говорят за истинските добродетели. Хубаво е да говорим за нейните привилегии, но е особено добре да говорим за това при нея, което можем да подражаваме. Тя предпочита да ѝ подражаваме пред това да ѝ се възхищаваме. А животът на Мария е толкова простосърдечен! Колкото и да е красива проповедта за Света Богородица, би било прекалено, ако постоянно трябва да казваш: ‘Ах, ах..!’ Как обичам да ѝ пея: ‘Ти направи видим тесния път към небето, винаги практикувайки най-смирнените добродетели’“ (*Carnet jaune*, 23.8.9).

Тереза твърдо се противопоставя на една „тържествуваща“ проповед, която говори само за величието и привилегиите на Мария и се основава на апокрифните евангелия, които са пълни с необикновени и чудотворни събития. Малката Тереза отговаря на тези преувеличения с евангелие, което представя Мария като пълна противоположност на това – напълно простосърдечна, малка, близка нам, достъпна за подражание. Тереза намира най-голямата привилегия на Мария, която проповедниците са забравили, а именно – привилегиата на бедността и умалеността, та нали тъкмо това характеризира живота на Мария и Исус на тази земя.

Умалеността и бедността изразяват сърцевината на Евангелието; в умалеността и бедността срещаме Исус и Мария.

Докато проповедниците описват Мария като далечна и неподражаема, посочвайки само нейната „възвишена слава“, Малката Тереза я разкрива в Евангелието като най-близка до нас в своята умаленост и бедност. Тя пише: „Размишлявайки върху твоя живот във светото Евангелие, / се осмелявам да те гледам и към теб да приближа. / Да се смятам за твое дете не ми е трудно, / защото виждам, че си смъртна и страдална като мен...“ (Р 54/2).

Тереза чете всички евангелски текстове, в които присъства Мария, винаги използвайки като тълкувателен ключ деянието на любов: „Обичам те“. По този начин Светият Дух ѝ позволява да навлезе в сърцевината на Евангелието и да присъства пряко във всички тайни, разкрити в него, от Въплъщението до Кръста. Именно в тайните на умалеността и бедността Мария, която е малка и бедна, прегръща малкия и беден Христос.

От гледна точка на любовта Тереза намира истинското значение на известната поговорка: *Numquam satis de Maria*, т.е. „никога не е достатъчно, когато става дума за Мария“. Затова тя пише на братовчедка си Мария Герен, която се бореше с мисълта, че обича Мария прекалено много, а Исус твърде малко: „Не се страхувай да обичаш Мария твърде много; никога няма да я обичаш достатъчно и Исус ще бъде много доволен, защото Мария е Неговата майка“ (L 92). Същия отговор даде Луи Мария Гриньон дьо Монфор на онези, които също се питаха дали твърде голямата им любов към Мария не засенчва любовта им към Исус: човек никога не обича Мария достатъчно, защото винаги обича Исус чрез нея, в нея и с нея. Това е значението на *numquam satis*. Става дума за любов, а не за измисляне на нови привилегии.

Символи на майчината любов: усмивката и мантията

След като прочита последния пасаж от Евангелието, показващ Мария под Исусовия кръст, Тереза завършва стихотворението си така: „Скоро на прекрасното Небе ще ида да те видя, / ти, която дойде да ми се усмихнеш в утрото на моя живот. / Ела пак ми се усмихни... Майко... ето вечерта!... / Не се страхувам веч от блясъка на великата ти слава – / страдах с тебе и сега желая / на коленете ти, Марийо, да пея защо те обичам / и вечно да повтарям, че съм твое дете!...“ (P 54/25).

В автобиографията си Тереза говори за едно ужасно изкушение срещу вярата, което се състои в това да ѝ се струва, че райт не съществува. Когато говори за своите песни, тя казва: „Когато пея за щастieto на небето, аз просто пея това, което искам да вярвам“ (Ms C 7v). Тереза казва, че в небесната слава винаги ще остане детето на Мария, седнало на коленете ѝ, вечно пейки своето „Обичам те“. По същия начин тя прави своеобразно обобщение на целия си живот на земята, от утринта до вечерта, под майчината усмивка на Мария.

В своята автобиография Тереза разказва за „усмивката“ на Мария „в зората на своя живот“. Дълбоко ранена в детството си от смъртта на майка си, Тереза е била излекувана от майчината усмивка на Мария. Ето как тя описва това събитие: „Изведнъж Пресвета Богородица ми се яви красива, толкова красива, че никога не бях виждала нещо толкова прекрасно. Лицето ѝ излъчваше неопикуема доброта и нежност, но бях трогната до дъното на душата си от ‘прекрасната усмивка на Света Богородица’. Тогава всичките ми трудности изчезнаха и две големи сълзи бликнаха от очите ми и се стекоха по бузите ми, но това бяха сълзи на чиста радост... Ах, помислих си, Светата Дева се усмихна, колко съм щастлива!“ По-късно тя ще напише: „Мария ме накара да разбера, че тя е тази, която ми се усмихна и ме излекува. Разбрах, че тя ме пази, че съм нейно дете, и затова не можех да я наричам с друго име освен ‘мамо’, защото това ми се струваше по-нежнo от ‘майко’... Колко горещо я молах винаги да ме пази и скоро да осъществя мечтата си и да се скрия в сянката на нейната девствена мантия! Ах! Това беше едно от първите ми желания, още от детството ми. Като пораснах, разбрах, че в Кармила наистина мога да намеря мантията на Мария и всичките ми копнежи бяха

насочени към тази плодородна планина. Молех Мария да премахне от мен всичко, което може да помрачи моята чистота“ (Ms A 56v-57r).

Тереза нарича Мария „мамо“ и тук не става въпрос за сантименталност или инфантилност, а за дълбока връзка с Мария. По същия начин, когато Тереза нарича Бог „Тате“, тя Го възприема по съвсем подобен начин като Исус, Който Го нарича: „Авва“.

За да изрази интимността между майка и дъщеря, Тереза използва символа на мантията или булото на Мария. Тя влиза в Кармила, за да се скрие в сянката на девствената мантия на Мария. Изживява това още по-интензивно в периода на своя новициат. Така тя пише: „Бях напълно скрита под мантията на Мария“ (*Carnet jaune*, 11.7.2). Малко по-късно тя ще призове сестра си Селина да се довери напълно на Мария: „Скрий се добре в сянката на мантията ѝ“ (L 105).

Още в първото си стихотворение Тереза моли новородения Исус да се скрие с Него под това наметало на Мария, за да пребъдва в най-интимното и сладко общение между Майка и Син. Тази първа поема на Тереза е главният текст, в който намираме основните тайни на умалеността: Въплъщението, Странанието Господне и Евхаристията, които са изразени чрез цветето, обозначаващо Христос, и росата, обозначаваща Кръвта на Исус и девственото мляко на Мария.

Най-интимно единение с Исус

За Тереза скрития живот под мантията на Мария е мястото на най-интимното единение с Исус в простотата на ежедневието. Тя говори за това по красив начин в едно от първите си стихотворения: „О, Непорочна Дево! Ти си моята Блага Звезда, / ти ми даваш Исус, ти със Него ме единяваш. / О, Майко, позволи ми да почивам под твоето було / само за днес“ (P 5/11).

Същевременно Мария казва на Селина: „Ще те скрия под булото, / дете се е приютил Царят Небесен [...] / Но за да мога винаги да те приютявам / под булото ми близо до Исус, / ще трябва да останеш малка...“ (P 13/5,7).

В тази богородична атмосфера живее Тереза, когато дава монашеските си обети на 8 септември 1890 г., празник Рождество Богородично. Тя полага венеца, който е носела по време на обетите си, до нозете на Пресвета Богородица. След като разказва как Мария ѝ е помогнала да подготви своите „венчални одежди“ за великия ден на венчавката си, Тереза възкликва: „Какъв красив празник – Рождество Богородично! И на този ден да станеш невеста Исусова! Малката Дева Мария неведнъж и не само в един ден поднасяше своето малко цвете на малкия Исус...“ (Ms A 77r).

В своята детска простодушност думите на Тереза изразяват един от най-важните аспекти на нейното учение – евангелската простота. Повтаряйки и подчертавайки думата „малки“ три пъти, Тереза показва, че собствената ѝ умаленост е облечена в умалеността на Мария и Исус. „Малката“ Мария я поднася на Исус, за да стане негова невеста. С Мария Тереза наистина може да се венчае за малкия Исус. Тереза вижда Исус като „Бог, Който е станал малък за мен“ (L 266).

Тя, която носи името Тереза на Младенеца Исус и на Светия Образ, навлиза все по-дълбоко в Любовта, чиято отличителна черта е „да се принизява“ (вж. Ms A 2v), преминавайки от бедността на Въплъщението до пълната изоставеност на Кръста. Живеейки скрита под мантията на Мария, Тереза навлиза все по-дълбоко в тайната на Исусовата умаленост и бедност. Тереза постепенно открива евангелската умаленост.

След монашеските си обети Тереза на първо място изпитва любов към Христос като Негова невеста. В тази светлина умалеността се отъждествява с девствеността. Така в едно писмо тя сравнява Исус с полските цветя, а капките роса представляват Неговата невеста. За Тереза умалеността е необходима за девственото единение между невестата и Жениха.

Подражавайки на Мария, Тереза се е научила да „живее от любов“. Съзерцавайки Мария, Тереза е могла да даде най-доброто определение на любовта: „Да обичаш, означава всичко да даваш и себе си дори“ (Р 54/22). В динамиката на пълното себеприношение Мария присъства в сърцевината на Терезиното *Деяние на себеприносяне на Милосърдната любов*. Тереза се принася на любовта на Исус, чието тройно измерение тя откри напълно. Така тя пише: „На празника на Света Троица получих благодатта да разбера, повече от всякога, колко много Исус иска да бъде обичан“ (Ms A 84r). Предавайки се напълно „като всесъжнена жертва“ на огъня на Неговата любов, който е Светият Дух, тя поверява своето приношение в ръцете на Мария (вж. Pгі 6). Тук Тереза много прилича на св. Луи Мария Гриньон дьо Монфор, който призовава бедните и малките да изживяват пълноценно благодатта на своето кръщение, като се отдадат изцяло на Исус чрез ръцете на Мария.

В общение с тайната на Въплъщението

Тереза преживява с Мария тайната на Христовото въплъщение. Тя размишлява върху тайната на това, че Мария носи Исус в утробата си. Тереза е не само дъщеря на Мария, но още по-дълбоко тя е майка като Мария и с Мария, защото е съпричастна на майчинството на Мария: отъждествява се с Мария, която носи Исус. Подобно на други светии, Тереза също говори за Исус в Евхаристията. Така тя казва: „О, Майко възлюбена, въпреки че съм малка, / като теб притежавам Всемогъщия във себе си. / Но не потрепвам при вида на слабостта си – / съкровището на майката принадлежи и на детето, / а аз съм твое дете, о, обична моя Майко. / Добродетелите твои, любовта ти, не са ли те и мои? / Затова, когато Хостията бяла слиза във сърцето ми, / Исус, твоят Кротък Агнец, вярва, че почива в тебе!“ (Р 54/5).

Един от най-продължителните копнежи на Тереза е бил да запази присъствието на тялото Христово в себе си. И това тя проси в *Деянието на себеприносяне* с думите: „Пребъдвай в мен като в дарохранилница“ (Pгі 6). По този начин тя се стреми да бъде като Мария в нейната бременност: „дарохранилница, забулваща божествената красота на Спасителя“ (Р 54/8).

В своята умаленост Мария е носила в себе си Исус, родила го е в бедност във Витлеем. Тереза съзерцава цялото величие на Мария, величието ѝ на Божия Майка. Така тя пише: „Никой не ще да приеме във своята гостоприемница / бедни странници – само за големците има място... / Само за големците има място и затуй в един обор / Царицата на Небесата трябва да роди един Бог. / О, обична моя Майко, как достойна за любов си ти за мен, / колко си велика на това тъй бедно място!... / Когато виждам Предвечния, в пелени повит, / кога на Божието Слово чувам немощния плач, / о, обична моя Майко, на ангелите не завиждам веч, / понеже Господарят им Могъщ е мой скъп Брат!... / Как те обичам, Марийо, задето по нашите брегове направи да разцъфне туй Божествено Цвете!...“ (Р 54/9-10).

За Тереза тайната на яслите остава силно присъстваща в нейния духовен живот: в яслите се показва единението в бедност на Майката с нейния Син като пример за

нашето единение с Него в Евхаристията, в която Той винаги е „много по-малък от едно дете“ (Pri 2, 5r). В тази светлина Тереза пише на сестра си Селина: „Тази година трябва да накараме много свещеници да съумеят да обикнат Исус!... да го докоснат със същата нежност, с която Мария го е докосвала в яслите“ (L 101).

Поклонение на вярата, живяно с Мария

Интимната връзка между Мария и нейния Син е живяна във вярата. Тереза много е наблюдавала на това. Връзката между Мария и Исус е едновременно връзка между майка и син и връзка между вярващ и Бог. За Мария Тереза казва, че тя живее във вярата като нас. За Мария, както и за нас, вярата беше тъмна и понякога болезнена. Понякога самият Исус допринасяше за изпитанието на вярата на Мария. Ето как Тереза споменава евангелската случка, в която Исус се изгубва, за да пребивава в Храма: „Майко, твойто благо Чедо иска да бъдеш пример / за душа, която Го търси в нощта на вярата“ (P 54/15).

Също и в Назарет Мария е живяла от чиста вяра. Затова Тереза пише: „Знам, че в Назарет, Майко благодатна, / ти живееш в пълна бедност, без нищо повече да искаш. / Ни духовен унес, нито чудо, ни възторг / не услаждат живота ти, о, Царице на Избраните!... / Малките на таз земя са многобройни, / те могат към теб да повдигнат без трепет очи. / По общия път, о, несравнима Майко, / предпочиташ да вървиш, за да ги водиш към Небесата“ (P 54/17).

Тази строфа е особено важна, защото разкрива богородичното значение на „малкия път“. Тереза задълбочава тайната на бедността на Мария като ходене във вярата без особени извънредни благодати.

С Мария под Кръста

Бедността достига своя връх в пълната голота на Кръста. Тук Тереза, единявайки се с Мария, казва: „Марийо, виждам те навръх Голгота, / исправена до Кръста като свещеник до олтара [...]“ (P 54/23).

Като майка Мария участва по неповторим начин в изкупителната жертва на своя Син. Както Авраам се изправи пред принасянето в жертва на единствения си син и стана баща на всички народи, така и Мария, която стоеше под Кръста, стана майка на всеки човек, изкупен чрез Кръвта Исусова.

Тереза е дълбоко съпричастна на тази тайна, участвайки в майчинството на Мария под Кръста. Гледайки образа на Разпнатия Исус и размишлявайки върху пролятата Му кръв, тя взе едно от най-големите решения в живота си: „Реших да бъда в подножието на Кръста, за да приема падащата Божествена роса, и разбрах, че трябва веднага да я излея върху душите“ (Ms A 45v).

След единението си със своя Жених Исус Тереза иска да бъде Майка на душите. В това са най-красивите съкровища на девствената любов: да бъдеш невеста и майка. Нейното девство става плодовито чрез общение с Христовата кръв, пролята в мъчение. Така тя казва: „Девствена съм аз, Исусе, но колко е голяма тази тайна – / единявайки се с Тебе, майка ставам на душите“ (P 24/22).

Колко красиво и силно е това, което Тереза казва: „Аз съм девица и майка“. Подобно на Мария Тереза е неразделно девица и майка и нейното майчинство намира своята плодовитост в най-интимното общение с разпнатия Христос.

В своята криза на вярата Тереза е съпричастна на най-голямата духовна бедност на Мария, участвайки и в нейното всеобщо майчинство.

Мария е най-голямата, защото е най-малката

Тереза вижда Мария съвършено простосърдечна в нейната вяра и надежда. Тя е напълно Майка, защото е малка и пълна с благодат.

Така, без изрично да я назовава, Тереза говори за Мария, когато казва на Исус в края на своя *Ръкопис Б*: „Чувствам, че ако Ти намереше – което е невъзможно – по-слаба душа от моята, щеше да я изпълниш с още по-големи благодати, ако тя се предаде напълно на Твоята неизмерима благодат“ (Ms B 5v). Именно такава е Мария, която е била толкова малка, че Бог ѝ е дал неизмеримата благодат да стане Богородица.

12 май 2023 г.
о. Сръчко Римац OCD